

แนวคิดเรื่องอัตวิสัยของขอเรน อับบี เคียร์เคกอร์ด

ทวีชัย ยินธรรม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องอัตวิสัยของขอเรน อับบี เคียร์เคกอร์ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอัตวิสัยของเคียร์เคกอร์ดในเชิงปรัชญา โดยเคียร์เคกอร์ดมองว่ามนุษย์แต่ละคนที่ดำรงอยู่ในโลกล้วนมีเรื่องราวในชีวิตที่มีความหมายแต่กิจกรรมทางสังคมและกลุ่มคนขนาดใหญ่ได้กลืนกินชีวิตของปัจเจกชนจนทำให้ปัจเจกชนละเลยภาระหน้าที่ของตนเองในการค้นหาความหมายชีวิตอันเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ภายในชีวิตของแต่ละคน เคียร์เคกอร์ดชวนให้มนุษย์ทุกคนค้นหาความหมายของชีวิตในการดำรงอยู่ด้วยวิธีการแห่งการไตร่ตรอง การคร่ำครวญ การตัดสินใจ และการรับผิดชอบของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในสภาพอันจำกัดก็ไม่สามารถค้นหาความหมายและตัวตนที่แท้จริงได้นอกจากจะต้องพึ่งพาอาศัยในบางสิ่งซึ่งสำหรับเคียร์เคกอร์ดสิ่งนั้นก็คือ พระผู้เป็นเจ้า

คำสำคัญ : *อัตถิภาวนิยม, อัตวิสัย, ปรัชญาตะวันตก, ความหมายของชีวิต, ขอเรน เคียร์เคกอร์ด*

¹ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดเรื่องอัตวิสัยของขอเรน อับบี เคียร์เคกอร์ด” มี ผศ.ดร. สมหวัง แก้วสุพงษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

Abstract

The purpose of this research is to analyze and find the meaning of "Søren Aabye Kierkegaard's Concept of Subjectivity" in the philosophical sense by comparing with the modern thinker from both early and later modern philosophy. Since the social activity and the crowd ignored the individual task of finding their own meaning of existence, the subjects become alienated to themselves and to the other, moreover, they feel despair and fear to make their own decision and fear to take the responsibility of themselves. Kierkegaard urged every human being to search for their own meaning of living by using reflection, passion, faith, decision and responsibility of themselves. Nevertheless, since human being is finite, thus the subject unable to reach their own true meaning of life and the true self unless depend themselves on something higher which Kierkegaard calls "God".

Keywords : *Existentialism, Subjectivity, Western Philosophy, Meaning of life, Søren Kierkegaard*

1. บทนำ

จากปัญหาความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกสมัยใหม่ (Modernity) อันสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติ การต่อสู้ การปลดปล่อย และการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง รวมถึงพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำให้เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ประสพการณ์ต่างๆ

ของมนุษย์สมัยใหม่จึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงเมื่อเปรียบเทียบกับคนในยุคสมัยก่อนๆ โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้คนในสมัยนี้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตนเองตลอดเวลาเพื่อที่จะก้าวให้ทันตามค่านิยมทั้งของสังคมและโลกที่มีการแข่งขันและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกรอบแนวคิดแบบทุนนิยม กิจกรรมและพฤติกรรมที่มีการขยับเขยื้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและชีวิตของมนุษย์สมัยใหม่ในหลากหลายมิติ เพื่อหลีกเลี่ยงสถานะทางสังคมที่ล้าสมัย (becoming obsolete) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในสภาวะสมัยใหม่กับสังคมต่างๆ จึงทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิเช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาทิศทางการดำเนินชีวิต (disorientation) ปัญหาทางสังคม รวมถึงปัญหาสภาวะแปลกแยกหรือสภาพอัญญภาวะ (alienation) เป็นต้น ตามวิวัฒนาการทาง"สังคม" ได้กลืนกินอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Subject) ทำให้มนุษย์มีความเหมือนกัน ซึ่งนักวิพากษ์สังคมอย่าง ฮีออดอร์ ออดอร์โน (Theodor W. Adorno: 1903–1969) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันว่า “ในอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (cultural industry) การลอกเลียนแบบได้กลายเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ การละเล่นก็ไม่ได้มีอะไรนอกเหนือไปจากรูปแบบ ซึ่งเผยให้เห็นความลับที่ว่าเป็นการเชื่องพ้องการปกครองของสังคม ทุกวันนี้สุนทรียะของอนารยชนได้คุกคามการสร้างสรรค์ทางจิตวิญญาณนับตั้งแต่ นำทุกอย่างมาผนวกรวมกันและถือว่าเป็นวัฒนธรรม และได้กลืนกลายทุกสิ่งทุกอย่างไป” (เกษม เพ็ญภินันท์, 2550, น. 19) รวมถึง มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger: 1889–1976) นักปรัชญาชาวเยอรมันได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมแบบทุนนิยมว่า “หัวใจจิตหัวใจของเทคโนโลยีได้กลายเป็นแก่นกลางของ

การดำรงอยู่แบบสมัยใหม่ การคิดแบบเทคโนโลยีถือว่าทุกสิ่งในโลกอยู่ตรงที่
ว่านำไปทำอะไรได้ อีกนัยหนึ่งการคิดแบบเทคโนโลยีเป็นสัจนิยมโดยสิ้นเชิง”
(ปรกรณ์ เลิศเสถียรชัย, น. 145) ในแง่นี้สภาวะสมัยใหม่จึงต้องประสบกับความ
หวาดวิตกและกังวล (anxiety) อยู่ตลอดเวลา สภาวะสมัยใหม่จึงกลายเป็น
สภาวะของความวิตกกังวล สภาวะของจิตที่ไม่มีความเป็นเอกภาพอีกต่อไป
เมื่อเป็นเช่นนั้นสภาวะสมัยใหม่จึงต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ (crisis)
อยู่ตลอดเวลา วิกฤตจึงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างถาวรในสภาวะสมัยใหม่ (ธเนศ
วงศ์ยานนาวา, 2549, น. 9)

นับตั้งแต่ยุคกรีกนักปรัชญาตะวันตกผู้ยิ่งใหญ่อย่างเพลโต (Plato:
427–347 BC) และอริสโตเติล (Aristotle: 384–322 BC) เรื่อยมาจนถึงศตวรรษ
ที่ 17 พยายามให้คำอธิบายแก่มโนทัศน์ ทำให้ปัญหาเชิงอัตวิสัย (Human subject)
และปัญหาของการมีอยู่ (the problem of existence) ถูกกลืนเนื่องจาก
ไร้ความหมายที่จะขบคิด อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่านักปรัชญาชาวฝรั่งเศสอย่าง
เรอเน เดส์การ์ตส์ (Rene Descartes: 1596–1650) ได้นำปัญหาเชิงอัตวิสัย
กลับมาขบคิดและพยายามแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างโลกแห่งการมีอยู่กับ
โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะในจารีตยุโรปสมัยใหม่ (modern continental tradition)
ที่กล่าวได้อย่างคร่าวๆ ว่าเริ่มต้นจากช่วงเวลาของเดส์การ์ตส์ ซึ่งประเด็น
ถกเถียงที่สำคัญได้แก่เรื่องธรรมชาติของอัตบุคคล (the nature of subject)
โดยสามารถเทียบได้กับการถกเถียงเรื่องอัตลักษณ์ (personhood) ของปรัชญา
วิเคราะห์ตามแบบขนบธรรมเนียมของแองโกล-อเมริกัน (Anglo-American
tradition of analytical philosophy) หรืออย่างนักปรัชญาเยอรมันที่มีอิทธิพล
สูงอย่าง อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant: 1724–1804) และเฮเกล (G.W.F
Hegel: 1770–1831) ซึ่งได้นำปัญหาเรื่อง “การมีอยู่” และ “ตัวตน” กลับมา

พิจารณาอีกครั้ง โดยได้สร้างระบบเหตุผลเพื่อรองรับและโอบอุ้มปัญหาเหล่านี้
กับแนวคิดที่ว่า “ทุกสิ่งที่มีเหตุผลเป็นเรื่องจริง และทุกอย่างที่จริงเป็นสิ่งที่
มีเหตุผล” (Pual Strathern, 1997, p. 14) แต่ถึงกระนั้นการพิจารณาปัญหาเรื่อง
“การมีอยู่” หรือ “ตัวตน” โดยใช้ความเป็นเหตุเป็นผลในปรัชญาสมัยใหม่ก็ยังคง
เป็นปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับแนวคิดแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism)
และแบบหลังสมัยใหม่หรือโพสต์โมเดิร์น (Postmodernism) ที่มองว่าความเป็น
เหตุเป็นผลได้ครอบงำโลกโดยการสร้างสุนทรียทางภาษา (rhetoric) ให้แก่วรรณ
(texts) ของตนและใช้ภาษาที่สละสลวยอันได้แก่ตรรกะที่มีแบบแผน ร่วมด้วย
ภาษาทางคณิตศาสตร์ (mathematical language) (นริชิต จิรลัทธรรม, 2553,
น. 3) ส่งผลให้มนุษย์ตกอยู่ในวงจรของภาษาและวาทกรรม (วันชัย ต้นติวิทยา
พิทักษ์และวิวัฒน์ พันธะวุฒิยานนท์, 2544, น. 142) จนทำให้เรื่องของคุณค่า
และความหมายในการดำรงอยู่ของแต่ละปัจเจกชนถูกกดทับไว้อย่างไร้ค่า
ซึ่งในงานของเอดมุนด์ ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl : 1895–1938) The Crisis
of European Sciences and Transcendental Phenomenology (1954) ได้กล่าว
อย่างชัดเจนว่า วิทยาศาสตร์ธรรมชาติพยายามทำให้เราออกห่างจากชีวิต
ของเรา

2. ประวัติและพัฒนาการแนวคิดเรื่องอัตวิสัย

“สิ่งที่บรรดาเหล่านักปรัชญาพูดถึงความจริงนั้นมักจะเป็นเพียงสิ่ง
ที่น่าพิศวง ดังเช่นว่าเมื่อมีผู้หนึ่งมาอ่านป้ายหน้าร้านค้าขายของมือสองที่
เขียนว่า: ‘รับรีดเสื้อผ้า’ เมื่อผู้นั้นได้นำเสื้อผ้าของตนมาเพื่อเอาไปรีด เขาผู้นั้น
ก็ถูกหลอกแล้ว เนื่องจากป้ายสัญลักษณ์นั้นมีไว้สำหรับขาย” (Kierkegaard,
Either/Or, I, p. 32)

เดส์การ์ตส์เริ่มต้นศึกษาค้นคว้าหาเครื่องมือที่ให้ความแน่นอนในการแสวงหาความรู้หรือญาณวิทยา (epistemology) อันเป็นความรู้ที่สามารถนำไปสู่ความจริงได้ เดส์การ์ตส์ใช้หลักการทางคณิตศาสตร์ (เรขาคณิต) ในการตรึงตรอง รูปแบบการตรึงตรองและการคำนวณนั้นเป็นวิธีการแบบการลดทอน (reduction) เป็นการลดทอนทุกสิ่งทุกอย่างจนเหลือเพียงแต่ความคิดและการมีอยู่ของตนเอง การมีอยู่ของตัวตนในฐานะอัตภาวะจึงมีอยู่จากการใช้ความคิดเชิงเหตุผล ตรงจุดนี้ลัทธิได้เข้ามาได้แย้งไว้อย่างหนักแน่นว่า การจะเข้าถึงความจริงด้วยญาณวิทยานั้นจำเป็นต้องใช้เงื่อนไขของประสบการณ์เช่นเดียวกันนั้นการมีอยู่ของตัวตนก็ต้องขึ้นตรงกับเงื่อนไขของประสบการณ์ที่ก่อร่างสร้างตัวตนขึ้นมา ประสบการณ์สร้างการมีอยู่ของตัวตน นอกจากนี้ฮิวม์ก็ยังได้เข้ามาสมทบและสนับสนุนกับแนวคิดของลัทธิ แนวคิดของฮิวม์ถือเป็นแนวคิดญาณวิทยาแนวประสบการณ์นิยมที่มีความสมบูรณ์มากกว่าแนวคิดของลัทธิ กล่าวคือฮิวม์พยายามอุดช่องโหว่ของลัทธิโดยการสร้างเครือข่ายและจุดเชื่อมโยงของประสบการณ์เพื่อที่จะตอบปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้และการมีอยู่ของตัวตน ซึ่งแม้ว่าในท้ายสุดนั้นฮิวม์เองก็ไม่สามารถหาข้อสรุปได้อย่างที่ตนพอใจ ฉะนั้นจึงสังเกตได้ว่านักปรัชญาสมัยใหม่ทั้ง 3 คนมีความพยายามที่จะอธิบายและยืนยันการมีอยู่ของตัวตนในฐานะอัตภาวะผ่านประเด็นคำถามทางญาณวิทยา กล่าวคือเป็นการตอบคำถามเรื่องการมีอยู่ของตัวตน (self) และอัตวิสัย (subjectivity) ผ่านขอบข่ายของการคิด (thought) และผัสสะ (sensation) เท่านั้น ด้วยเหตุนี้นักปรัชญาทั้ง 3 คนจึงถกเถียงประเด็นทางอัตวิสัยจากคำถามที่ว่า “อะไรคือตัวตนและอัตวิสัย?” และ “ตัวตนและอัตวิสัยมีอยู่ได้อย่างไร?” ทั้งนี้คำถามเหล่านี้กลับกลายเป็นคำถามที่นำไปสู่พัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ที่มีบทบาทอย่างมากในปัจจุบัน

อิมมานูเอล คานท์ นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ชาวเยอรมันได้วิเคราะห์รวบรวม และสังเคราะห์แนวคิดทางญาณวิทยาไว้เป็นข้อสรุปทางญาณวิทยาได้อย่างครอบคลุม พร้อมทั้งเปิดแนวทางใหม่ให้กับพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงด้วยความเข้าใจทางเหตุผลได้หรือโลกที่อยู่เหนือการรับรู้ด้วยเหตุผล (Noumena world) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าคานท์จะมีแนวคิดที่ทรงพลังและมีสาธุศิษย์ที่สืบทอดแนวทางด้านปรัชญา แต่ท้ายสุดแล้วคานท์ก็มิได้อภิปรายความหมายของอัตภาวะและอัตวิสัยที่ดำรงอยู่ในโลก พร้อมทั้งแนวทางในการดำรงอยู่นอกเหนือเพียงแต่หลักการทางจริยศาสตร์ ทั้งนี้ทั้งนั้นพิชเต้นักปรัชญาผู้สืบทอดแนวทางปรัชญาของคานท์ (Kantian) กลับเป็นผู้ที่สานต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้ กล่าวได้ว่านอกเหนือจาก เดส์การ์ตส์ (และไลบ์นิซ) แล้ว พิชเต้นักปรัชญาผู้ที่กำหนดตำแหน่ง พื้นที่และบทบาทของอัตภาวะในฐานะองค์ประธานไว้อย่างชัดเจนที่สุด พิชเต้นักปรัชญาผู้ให้ให้อยู่เหนือสิ่งทั้งปวงที่ดำรงอยู่ในโลก พร้อมทั้งกำหนดให้ “เสรีภาพ” เป็นเป้าหมายของมนุษย์และอัตวิสัยของมนุษย์นั้นก็ต้องเป็นอัตวิสัยที่มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดหรือเสรีภาพนั่นเอง

แต่ท้ายสุดแล้วกลับเป็นเฮเกล นักปรัชญาชาวเยอรมันที่ได้สร้างปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับการศึกษาวางปรัชญา เฮเกลเปิดขอบฟ้าของปรัชญา (horizon of philosophy) ด้วยการโอบอุ้มปรัชญาในทุกๆ แขนงเข้าไว้ด้วยกัน และสถาปนาเป้าหมายสูงสุดของทั้งปรัชญา มนุษย์และโลก (Geist) ดังที่ปรากฏในดำรงอยู่ของมนุษย์ จุดนี้เองที่เฮเกลเริ่มนำเนื้อหาทางปรัชญามาพิจารณาและไตร่ตรองเพื่อให้เข้ากับการดำรงอยู่ของมนุษย์ สังคม และโลก เฮเกลนำสมมุติฐานของตนเองมาสร้างเป็นทฤษฎีด้วยตรรกวิทยาแบบวิภาษวิธีและใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือเพื่อเชื่อมโยงและครอบคลุมทุกๆ อย่าง

ไว้อย่างแนบเนียน การอธิบายของเฮเกลนำไปสู่พิจารณาประเด็นทางอัตวิสัย ในฐานะเครื่องมือทางสังคมที่เป็นแรงผลักดันที่มีเหตุผลและเป็นสิ่งที่สามารถนำไปสู่ความจริงสูงสุดหรือสัจจะ (จิตสากล) ได้ (ตามความหมายของเฮเกล) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของเฮเกลก็คือ การดำเนินชีวิตและการอุทิศชีวิตของแต่ละปัจเจกชนนั้นต้องเป็นไปเพื่อเป้าหมายของสังคมอันเป็นสิ่งที่นำไปสู่เป้าหมายหรือจิตสากลได้ ฉะนั้นจึงจะพบว่าเฮเกลนั่นเองที่ เป็นผู้เริ่มต้นสร้างแนวทางให้แก่ปัจเจกชนที่ดำรงอยู่ในสังคมโลก อัตวิสัยที่แท้จริงจึงมิใช่อัตวิสัยที่ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวแปลกแยกไร้ปฏิสัมพันธ์ แต่ต้องเป็นอัตวิสัยที่มีเหตุผลและสามารถเชื่อมโยงเข้ากับสังคมหรือเพื่อนมนุษย์ได้เท่านั้น กล่าวได้ว่าอัตวิสัยที่มีความหมายจะต้องเป็นอัตวิสัยที่รับใช้และดำเนินตามบทบาทและเงื่อนไขทางสังคม²

3. แนวคิดเรื่องอัตวิสัยของเคียร์เคกอร์ด

“สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการอย่างแท้จริงคือความชัดเจนในสิ่งที่ข้าพเจ้าควรจะทำ มิใช่สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องรู้... นั่นคือคำถามที่จะทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจในโชคชะตาของข้าพเจ้า, เพื่อดูว่าอะไรที่พระเจ้าต้องการให้ข้าพเจ้ากระทำอย่างแท้จริง; สิ่งนั้นคือการค้นหาความจริง ที่ซึ่งจริงสำหรับข้าพเจ้า เพื่อแสวงหาในภาพที่ซึ่งข้าพเจ้ายินดีจะทุ่มเททั้งชีวิตและตายเพื่อสิ่งนั้น” (Kierkegaard, *Journal and Notebooks*, p. 22)

² อ่านเพิ่มเติมได้ในวิทยานิพนธ์ฉบับเต็ม หรือ ใน Atkins, Kim, (2005), *Self and Subjectivity*, Blackwell Publishing.

ซอเรน อับบี เคียร์เคกอร์ด³ (Søren Aabye Kierkegaard: 1813–1855) นักปรัชญา-นักเทววิทยาชาวเดนมาร์ก ได้ลุกขึ้นวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดทางด้านศาสนาและแนวคิดทางปรัชญารวมถึงวิถีสังคมที่ครอบงำประเทศเดนมาร์กในขณะนั้น ศาสนาคริสต์ในยุคสมัยของเคียร์เคกอร์ดมีทั้งนิกายลูเธอร์ (Lutheranism) ซึ่งเป็นนิกายหลักที่ถือคำสอนตามวิธีพัฒนาการของเฮเกล (Hegelian dialectic) และนิกายคาทอลิกที่นำเสนอแนวคิดตามวิธีนิรนัยของเดส์การ์ตส์ (Descartes’s Deductions) ซึ่งทั้ง 2 วิธีเป็นวิธีการที่ใช้เหตุผลสร้างระบบตามโครงสร้างของแต่ละวิธีตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เคียร์เคกอร์ดเห็นว่าเป็นวิธีการที่ผิดทั้งสองวิธี บิดเปื้อนคำสอนที่แท้จริงของศาสนาคริสต์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย (กิริติ บุญเชื้อ, 2522, น. 49) จึงลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดทางด้านศาสนาที่ได้ครอบงำประเทศเดนมาร์กในขณะนั้น ควบคู่กับไปการโต้แย้งแนวคิดของเฮเกล นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษ (พยางค์ดี เดียร์ณสกุล, 2552)

ภาพรวมปรัชญาของเคียร์เคกอร์ด⁴ นั้นเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบคำถามและการพิจารณาทางปรัชญาไปสู่คำถามรูปแบบใหม่ซึ่งก็คือคำถามเกี่ยวกับชีวิตหรือ “การดำรงอยู่ (existence)” โดยเฉพาะของแต่ละ

³ อ้างชื่อภาษาไทยของ Søren Aabye Kierkegaard ตามหนังสือประวัติศาสตร์ปรัชญาฉบับกะทัดรัด (A Little History of Philosophy) ของไนเจล วอร์เบอร์ตัน (Nigel Warburton) แปลโดย ปราบดา ทยูน และ รติพร ชัยปิยะพร (2556)

⁴ C. Stephen Evans ได้สรุปว่ามุมมองและการวิเคราะห์ของนักปรัชญาสายต่างๆที่มีต่อเคียร์เคกอร์ดก็ล้วนมีความถูกต้องในทุกๆทาง พร้อมกันนั้นก็ยังได้กล่าวสรุปว่าเคียร์เคกอร์ดนั้นมีการวิเคราะห์ญาณวิทยาแบบหลังสมัยใหม่ และมีความเข้าใจต่อความจริงหรือสัจจะตามแนวทางของปรัชญายุคก่อนปรัชญาสมัยใหม่ (pre-modern) ด้วยเหตุนี้จึงหมายความว่าเคียร์เคกอร์ดนั้นเป็นนักคิดที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยมเชิงภววิทยา (ontological realist) และมีแนวคิดญาณวิทยาแบบวิมตินิยม (epistemological skeptic) อันเป็นแนวคิดที่ปฏิเสธความเป็นไปได้ในความสมบูรณ์แน่นอนของทฤษฎีและวิธีการแสวงหาความรู้และความจริง (Carr, K.L., Ivanhoe, P.J., 2000, p. 149)

ปัจเจกชน (individual) เนื่องจากเคียร์เคออร์ด์เห็นว่าปรัชญาตามธรรมเนียมแล้วยึดมั่นในหลักการเชิงทฤษฎีมากเกินไปในการอธิบายมิติต่างๆ ของมนุษย์ และการกระทำเช่นนี้ได้สร้างความเคยชินให้กับนักปรัชญาจนมักจะกำหนดหลักการรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ (formalism) ด้วยเหตุนี้วิธีการเชิงทฤษฎีจึงกลายเป็นวิธีการที่ครอบงำวิธีคิดของนักปรัชญานับตั้งแต่ยุคใหม่ (Modernism) จวบจนถึงช่วงปลายของยุคเรืองปัญญา (Enlightenment) และเนื่องด้วยความพยายามของเดส์การ์ตส์ (Descartes) ที่ใช้ “จิต (mind)” เป็นเกณฑ์ในการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสิ่งต่างๆ รอบตัวทั้งจากสิ่งของ (things) พืชพันธุ์ (plants) และสัตว์ทั้งหลาย (animals) โดยให้สิ่งต่างๆ ที่อยู่นอกเหนือจิตนี้เป็นเพียง “วัตถุ” การแบ่งแยกดังกล่าวจึงทำให้เดส์การ์ตส์ละเลยต่อปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันในการดำรงอยู่ร่วมกัน ประเด็นและปัญหาดังกล่าวโยงไปถึงยุคสมัยของคานท์ คานท์สืบทอดเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ต่อจากเดส์การ์ตส์กับประเด็นการพิจารณาปัญหาทางปรัชญา ซึ่งถึงแม้ว่าคานท์จะอธิบายการทำงานของจิตอันนำไปสู่กระบวนการแห่งการสำนึกตนหรืออัตวิสัย (self-consciousness) อย่างละเอียด แต่ท้ายสุดแล้วคานท์กลับตอบคำถามเพียงแต่การทำงานของจิตและวิธีการสร้างความรู้และประสบการณ์ที่มีการปฏิสัมพันธ์และดำรงอยู่ในอัตภาวะ (subject) เพียงอย่างเดียว ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นเพียงการอธิบายศักยภาพของมนุษย์ผ่านขอบข่ายทางญาณวิทยา (epistemology) เท่านั้น (Yagi, Tsutomu B., 2009 , p. 61) ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มนักปรัชญาจิตนิยมยุคคลาสสิกแห่งเยอรมนี (Classical German Idealism) ที่ประกอบไปด้วยฟิชเต้ เชลลิ่ง และนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษที่ 18 อย่างเฮเกิล ได้สานต่อตามมโนทัศน์ต่างๆ ของคานท์โดยเฉพาะกับ “มโนทัศน์นูเมนอน (concept of

noumenon)” หรือ “สิ่งในตน (thing-in-itself)” มโนทัศน์ดังกล่าวนี้เป็นประเด็นทางอภิปรัชญาเชิงจิตนิยม (metaphysical idealism) ที่สำคัญของคานท์ที่ได้ปูทางการพิจารณาญาณวิทยาให้กับนักปรัชญาจิตนิยมกลุ่มนี้

ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการพิจารณาจากพืชदैที่เน้นไปทางจริยศาสตร์ (ethics) หรือจากเชลลิ่งที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางสุนทรียศาสตร์ (aesthetic) แต่ท้ายสุดแล้วนั่นผู้ที่รวบรวมทุกๆ ประเด็นเข้าด้วยกันก็คือเฮเกิล นักปรัชญาผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาจิตนิยมที่ได้รับความนิยมสูงสุด จากวิธีวิทยาของเฮเกิลที่ใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการจัดสรรปันแบ่งปรัชญาของตน ยิ่งไปกว่านั้นปรัชญาของเฮเกิลยังได้กินขอบเขตไปจนถึงการอธิบายประวัติศาสตร์ (history) และ สังคมวิทยา (social sciences) ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เฮเกิลได้แย้งคานท์ในประเด็นเรื่องนูเมนอนหรือสิ่งในตน โดยกล่าวว่าเนื้อหาและรูปแบบของรูปร่างนั้นเป็นเพียงแค่ผลผลิตของจิตเท่านั้น รวมถึงยังสรุปอีกว่าวัตถุแห่งความรู้ (objects of knowledge) นั้นก็เป็นเพียงสิ่งที่จิตได้สร้างขึ้นมา จุดนี้เองที่ทำให้เฮเกิลเห็นว่าไม่มีสิ่งใดที่อยู่นอกเหนือจิตหรือไม่มีสิ่งอื่นใดที่จิตไม่สามารถรับรู้ได้เนื่องจากความจริงอันติมยะ (absolute reality) ก็คือรูปแบบของเหตุผล ดังที่ได้กล่าวว่า “ทุกสิ่งที่มีเหตุผลเป็นเรื่องราวจริง และทุกอย่างที่จริงเป็นสิ่งที่มีความเหตุผล” ฉะนั้นสำหรับเฮเกิลแล้วไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ จิต หรือเหตุผลก็คือสิ่งเดียวกัน และเนื่องจากความจริงคือเหตุผล การทำงานของเหตุผลจึงเป็นไปเพื่อที่จะเข้าใจกฎเกณฑ์ของความจริง ด้วยเหตุนี้อภิปรัชญากับตรรกวิทยาจึงได้รับการเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน เช่นนั้นแล้วปรัชญาจึงเป็นการศึกษาความเป็นไปและสาระของโลกว่าผ่านประสบการณ์ของมนุษย์และความสามัคคีปรองดองที่ดำรงอยู่อย่างมีกฎเกณฑ์ตามหนทางของกระบวนการแห่งเหตุผล

นักปรัชญาสายทฤษฎีสำหรับเคียร์เคกอร์ดแล้ว ถือเป็นผู้รอบรู้ที่ชื่นชอบสร้างหลักการจนเป็นเหตุให้เกิดการละเลยแรงปรารถนาหรือความรู้สึก แล้วด้วยหลักการหรือทฤษฎีที่พยายามสร้างเนื้อหาแห่งความจริงนี้เองกลับเป็นสิ่งที่สร้างความตลกขบขันสำหรับเคียร์เคกอร์ด เนื่องจากเคียร์เคกอร์ดเห็นว่าการค้นหาความจริงโดยอ้างทฤษฎีนั้นเป็นเรื่องเพ้อฝัน ดังที่คลีมาคัส (Climacus) ได้กล่าวไว้ว่า “สำหรับมนุษย์ที่ดำรงอยู่ ทฤษฎีความคิดที่บริสุทธิ์นั้นเป็นเพียงการเพ้อฝัน เนื่องจากเรื่องของความจริงควรจะ เป็นจริงสำหรับการดำรงอยู่” ทั้งนี้ทั้งนั้นเคียร์เคกอร์ดก็พบข้อบกพร่องในข้อสันนิษฐานตามหลักการของเฮเกล โดยเคียร์เคกอร์ดเห็นว่าจุดมุ่งหมายของเฮเกลนั้นมีอาจเป็นไปได้ เพราะเงื่อนไขของบาป (sin) ความสมบูรณ์แห่งความจริงอันเป็นเป้าหมายของเฮเกลนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากความสมบูรณ์นั้นถือเป็นขอบเขตของหรือมุมมองของพระเจ้าเป็นเจ้า (God’s-Eye-View) ระบบเหตุผลที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นจึงมีอาจบรรลุความสมบูรณ์อันดำรงอยู่นอกเหนือขอบเขตของตน มีเพียงแต่การสำนึกผิด (penitence) เท่านั้นที่เคียร์เคกอร์ดเห็นว่าเป็นหนทางเพียงหนทางเดียวที่จะทำให้มนุษย์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพระเจ้าได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีที่พยายามสร้างผลิตภัณท์ให้กับปัจเจกชนเพื่อนำเอาตัวทฤษฎีไปใช้แบบสำเร็จรูปมากกว่าการยึดเอาตัวปัจเจกชนผู้เป็นดำรงอยู่อย่างเป็นรูปธรรมเป็นจุดเริ่มต้นจึงเป็นปัญหาหลักของเคียร์เคกอร์ด และด้วยความที่เคียร์เคกอร์ดไม่เชื่อถึงศักยภาพในการใช้เหตุผลของมนุษย์เนื่องจากปัญหาทางภววิทยาแบบเทววิทยา (theological ontology) และโดยเฉพาะเรื่องบาปที่ประกอบอยู่ในมนุษย์ การไต่คว้าหาความจริงจึงเป็นเพียงพัฒนาการในการถือครองในแต่ละช่วงขณะของชีวิต มิใช่ผลิตภัณท์สำเร็จรูปที่จะทำให้มนุษย์บรรลุความจริงได้อย่าง

ทันที ดังนั้นอัตวิสัยจึงถือเป็นขั้นตอนในการเข้าถึงความจริง (subjectivity is truth) กล่าวคืออัตวิสัยคือ ภาวะที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นภาวะแห่งการกลายเป็นที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาและไม่มีบทสรุปที่จะเข้าใจได้อย่างตายตัว (Varughese, John, 2012, p.15-19)

เคียร์เคกอร์ดได้นำเสนอปัญหาในยุคสมัยของตนผ่านประสบการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของตนเอง พร้อมทั้งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลต่อแนวคิดของเคียร์เคกอร์ดอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ดังคำกล่าวต่างที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนต่างๆ

“เนื่องจากผู้คนทั้งหลายที่มีความรู้ได้หลงลืมอย่างหมดสิ้นว่าอะไรคือความหมายในการดำรงอยู่และอะไรคือแก่นสารที่แท้จริง” (Kierkegaard, Concluding Unscientific Postscript, p. 242)

อาการหลงลืมทางจิตวิญญาณที่เคียร์เคกอร์ดได้สื่อถึงคือลักษณะของผู้คนในสังคมที่มีร่วมกัน เป็นเป็นสภาพที่เคียร์เคกอร์ดเห็นว่า

“เป็นยุคสมัยที่สะท้อนให้เห็นถึงเปาะบาง ปราศจากแรงปรารถนา พร้อมทั้งมีความรู้สึกที่ตื่นขึ้น และยังมีความกระตือรือร้นที่แสนสิ้นรวมถึงชอบแช่ตัวอยู่ในความสะดวกสบายอย่างชาญฉลาด” (Kierkegaard, Two Ages, p. 68)

“ปัจเจกชนมิได้เป็นส่วนหนึ่งกับพระเจ้าและกับตนเอง พร้อมทั้งมิได้เป็นส่วนหนึ่งกับคนที่ตนรักรวมถึงมิได้เป็นส่วนหนึ่งกับงานศิลปะและงานวิชาการของตน แต่กลับเป็นเหมือนดั่งแคทาสที่เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินเท่านั้น ฉะนั้นการไตร่ตรองหรือสำนึกที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับกฎเกณฑ์อันนามธรรมนี้กลับกลายเป็นการไตร่ตรองที่ลดทอนคุณค่าของตนเอง” (Kierkegaard, Two Ages, p. 85)

ทั้งนี้เป้าหมายสูงสุดของอัตวิสัยในความคิดของเคียร์เคอการ์ดก็คือการแสวงหาตัวตน แต่ในที่นี้เป็นตัวตนเชิงจิตวิญญาณที่มีพัฒนาการและสัมพันธ์กับการดำรงอยู่อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเคียร์เคอการ์ดมิได้แบ่งแยกจิตและกายออกจากกัน และเห็นว่ามิติทั้งสองนั้นเชื่อมโยงหากันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ กล่าวคือเป็นดำรงอยู่ในฐานะการสังเคราะห์ (synthesis) ในฐานะภาวะและจุดมุ่งหมายของมนุษย์ (Self as task and achievement)

“สิ่งแรกที่บุคคลผู้หนึ่งต้องทำก็คือการค้นหาและรู้ถึงตัวของตนเองก่อน ก่อนที่จะรู้ถึงสิ่งอื่นๆ เพราะเมื่อเขาความเข้าใจถึงสิ่งที่ดำรงภายในตัวของเขาเองแล้ว ชีวิตเขาก็จะพบกับความนิงสงบและพบกับความหมายในหนทางที่ดำรงอยู่ข้างหน้า” (Kierkegaard, *Journals and Papers*)

“สิ่งเดียวที่เป็นพื้นฐานสำหรับความเข้าใจก็คือ เมื่อผู้หนึ่งโดยตัวเขาเองแล้วได้กลายมาเป็นสิ่งที่ตัวเขาเองได้เข้าใจ และเป็นความเข้าใจในความเหมาะสมของการเป็นตัวของตนเองอันเป็นสิ่งที่ตัวเขาเองนั้นเข้าใจ” (Kierkegaard, *Journals and Papers*, p. 2299)

เป้าหมายที่เคียร์เคอการ์ดต้องการก็คือพัฒนาการแห่งจิตใจที่ดำรงอยู่อย่างลึกซึ้งในอัตวิสัยของแต่ละคนอันนำไปสู่การไตร่ตรองและการสำนึกถึง “อัตลักษณ์ (selfhood)” หรือตัวตนในฐานะจิตวิญญาณของเราที่สัมพันธ์กับสิ่งสมบูรณ์หรือพระผู้เป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้ตัวตนในฐานะเป้าหมายจึงมิใช่ตัวตนที่มีรูปแบบเพียงแค่ส่วนประกอบของความคิด (mind) กับกาย (body) เท่านั้น ตัวตนที่แท้จริงกลายเป็นเป้าหมายสำคัญของปัจเจกชนแต่ละคนตามความคิดของเคียร์เคอการ์ด โดยนัยนี้สามารถโยงไปถึงแนวคิดทางอภิปรัชญาของ

เคียร์เคอการ์ดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์อย่างผูกมัดต่อพระผู้เป็นเจ้า และดำรงอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าตั้งแต่ต้นในฐานะผู้สร้างและผู้ที่ถูกสร้าง (as creator and creature) กล่าวคือตัวตนมิใช่สิ่งใดนอกเหนือไปจากภาวะที่ดำรงอยู่ในพระผู้เป็นเจ้า เป็นภาวะที่มีชีวิตและมีจุดมุ่งหมายในสิ่งๆ เดียวซึ่งก็คือพระผู้เป็นเจ้า แต่ทั้งนี้เนื่องจากเสรีภาพอันเป็นของขวัญชิ้นสำคัญ ที่ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วกลับเป็นเสรีภาพนั่นเองที่กลายมาเป็นสิ่งที่ผูกเงื่อนไขแห่งบาปจนทำให้มนุษย์ล้มความสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้าอันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านี้และเป็นเส้นทางหลัก ตัวตนของมนุษย์จึงรู้สึกแปลกแยกทุกชั่วขณะ ในขณะที่กำลังปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ที่มีใช้พระผู้เป็นเจ้าเนื่องจากตัวตนของมนุษย์นั้นไม่เคยเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ด้วยตัวของมันเองรวมทั้งไม่เคยมีอิสระที่จะสร้างตัวเองจากความว่างเปล่า (Evans, C. Stephen, 2009, p. 49) ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการเริ่มต้นแห่งพัฒนาการหรือเป้าหมายของอัตวิสัยจะเริ่มต้นจากอัตวิสัยของมนุษย์ดังประโยคอันโด่งดังของเคียร์เคอการ์ดหรือ Climacus ที่ปรากฏอยู่ในงานเขียน Concluding Unscientific Postscript ที่เขียนว่า “subjectivity is truth” แต่ด้วยเงื่อนไขแห่งบาปจึงทำให้ในขณะเดียวกันก็ทำให้ความจริงอันเป็นของอัตวิสัยดังกล่าวกลายเป็นภาพลวงตาในท้ายที่สุด ดังที่ปรากฏอยู่ในงานเขียน Sickness Unto Death ที่เขียนโดยนามปากกาชื่อ Anti-Climacus ผู้ประกาศตนว่าเป็นคริสตชน โดยได้กล่าว หากวางแนวทางอัตวิสัยไว้ในตำแหน่งที่ผิดแล้วก็จะนำไปสู่ “subjective is untruth”

ด้วยเหตุนี้การเริ่มต้นค้นหาสัจจะหรือตัวตนที่แท้จริงจึงเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยตัวสัจจะเองซึ่งก็คือพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น เพราะการอาศัยเพียงแต่ศักยภาพในการคิดตรองและการใช้เหตุผลของมนุษย์นั้นเต็มไปด้วยความจำกัด และด้วยความจำกัดนี้เองที่แม้แต่การไตร่ตรองเหตุผลแบบโสเครตีสก็มี

อาจจะนำไปสู่การพบกับตัวตนที่แท้จริงได้ และพร้อมกันนั้นก็ทำให้มนุษย์หลงทางจากตัวตนที่แท้จริง (Carr, K.L., Ivanhoe, P.J., 2000, p. 115) และกลายเป็นเหตุให้เกิดความสิ้นหวัง (despair) ทางจิตวิญญาณ⁵

การวิเคราะห์ตัวตนจากความคิดของเคียร์เคกอร์ดังนี้ พบได้มากในงานเขียนอย่าง Sickness Unto Death ที่เขียนโดยนามปากกาชื่อว่า Anti-Climacus โดยได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวตนที่ดำรงอยู่ในมนุษย์ว่า

“มนุษย์คือจิตวิญญาณ แต่จิตวิญญาณนั้นคืออะไร? จิตวิญญาณก็คือตัวตน (อัตตา) แต่ตัวตนนั้นคืออะไร? ตัวตนก็คือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างตัวมันเองถึงตัวมันเอง หรือ คือปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ที่ตัวมันเองได้กระทำกับตัวมันเองในความสัมพันธ์นั้น กล่าวคือตัวตนมิใช่ความสัมพันธ์แต่เป็นปฏิสัมพันธ์ในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากตัวมันเองถึงตัวมันเอง ตัวมนุษย์เองคือการสังเคราะห์หรือการรวมกันระหว่างอนันตภาพ (infinite) และความจำกัด (finite) ระหว่างความเป็นชั่วคราว (temporal) และความเป็นนิรันดร์ (eternal) ระหว่างเสรีภาพ (freedom) และกฎเกณฑ์เงื่อนไข (necessity) การสังเคราะห์คือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทั้งสองสิ่ง และเมื่อพิจารณาในทางนี้แล้ว มนุษย์ก็ยังมิใช่ตัวตน... ในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องตัวมันเองไว้กับตัวมันเองนั้น ตัวตนก็ต้องถูกสร้างขึ้นโดยตัวมันเองหรือไม่ก็ถูกสร้างจากอีกสิ่งหนึ่ง... อัตบุคคล (human self) เป็นผลมาจากสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านความสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ที่

⁵ เคียร์เคกอร์ได้แบ่งอาการสิ้นหวังออกเป็น 3 รูปแบบดังต่อไปนี้ 1. อาการความสิ้นหวังที่เกิดจากความไม่รู้ในการมีอยู่ของตนเอง (being unconscious in despair of having a self) 2. อาการความสิ้นหวังที่เกิดจากความไม่ต้องการที่จะเป็นตัวตนของตนเอง (in despair to will to be oneself) 3. อาการความสิ้นหวังที่เกิดจากความต้องการที่จะเป็นตัวตนของตนเอง (in despair not to will to be oneself)

เกี่ยวข้องตัวมันเองกับตัวมันเอง และพร้อมกันนี้ในปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวมันเองกับตัวมันเองนั้นก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นภายนอก (Other)”⁶ (Kierkegaard, Sickness Unto Death, p. 13–14)

การพิจารณาปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวตนหรือจิตวิญญาณของเคียร์เคกอร์นั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อแนวคิดการดำรงอยู่หรืออัตถิภาวะของปัจเจกชน กล่าวคือตัวตนสำหรับเคียร์เคกอร์แล้วเป็นสิ่งที่ไม่ได้หยุดนิ่งหรือมีลักษณะที่เป็นแบบ “การกลายสภาพ (becoming)” ตามแต่ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดเรื่องตัวตนนี้เองที่เข้าไปเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องระดับขั้นของชีวิต (Stage of life way: aesthetic–ethical–religious) ของเคียร์เคกอร์ อันเป็นแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่สุด (ontic dimension) และด้วยเหตุนี้เองที่แนวคิดเรื่องอัตวิสัยได้กลายเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการเดินทางและแสวงหาความหมายของชีวิต กล่าวคือแนวคิดเรื่องอัตวิสัยได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก้าวกระโดดในแต่ละระดับขั้นของชีวิต โดยเฉพาะในอัตถิภาวะระดับจริยะที่แนวคิดเรื่องอัตวิสัยมีส่วนสำคัญอย่างมากในการนำการดำรงชีวิตของปัจเจกชนไปสู่อัตถิภาวะระดับศาสนาได้ เนื่องจากอัตถิภาวะระดับจริยะถือเป็นการเดินข้ามผ่านการยึดติดกับความสุขเฉพาะหน้าของตนเองหรือแนวคิดแบบอัตนิยม (egoism) ไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ตามกฎเกณฑ์ของสังคมหรือกล่าวได้ว่าเป็นการดำรงชีวิตอยู่ตามจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน (จริยศาสตร์ขั้นนี้ถือเป็นจริยศาสตร์ที่มีแนวทางคล้ายคลึงกับจริยศาสตร์เชิงหน้าที่ของอิมมานูเอล คานท์) ซึ่งในการดำรงอยู่ขั้นระดับจริยะนี้

⁶ C. Stephen Evans ได้กล่าวอธิบายถึงข้อความตัวตนของเคียร์เคกอร์ใน Kierkegaard: An Introduction, Cambridge University Press, New York.

เองที่ทำยأسแล้วอาจกลายเป็นสิ่งที่ครอบงำโน้มน้ามนึกและแรงปรารถนาของปัจเจกชนแต่ละคนในการดำรงชีวิตหากปัจเจกชนขาดการไตร่ตรองและหลงลืมแรงปรารถนาของตน เคียร์เคการ์ดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอัตวิสัยในฐานะที่เป็นตัวนำพาปัจเจกชนเพื่อก้าวไปสู่พื้นที่แห่งศรัทธา (leap of faith) เนื่องจากเคียร์เคการ์ดเห็นว่าสิ่งหนึ่งที่ทำให้อัตถิภาวะชั้นจริยะไม่สามารถพบกับความสุขสงบที่แท้จริงได้ (peace and bliss) ก็คือการความแปลกแยกของตนเองที่เกิดขึ้นในสังคม และความแปลกแยกนี้เองที่นำความตึงเครียดมาสู่การดำรงชีวิตอย่างไร้ทางออก ซึ่งตรงจุดนี้เองที่ปัญหาความสิ้นหวังดังกล่าวอาจนำการดำรงชีวิตของปัจเจกชนกลับไปสู่อัตถิภาวะระดับสุนทรียะได้ ฉะนั้นหนทางเดียวที่จะสามารถนำปัจเจกชนไปพบกับความสุขสงบในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมอย่างมีความสุขสงบได้ก็คือการนำเอาอัตวิสัยของตนเอง (isolate relation) ไปปฏิสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้า (knight of faith)⁷ เพื่อสร้างความชัดเจนในหนทางและความหมายของชีวิตสำหรับตนเอง

“สิ่งที่บุคคลต้องการมิใช่จริยะ เนื่องจากจริยะนั้นมีมากพออยู่แล้ว แต่เป็นผู้ที่ยอมพลีชีพและเสียสละเพื่อที่จะสอนผู้คนให้ยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองควรจะยึดมั่นไปจนวันตายต่างหาก สิ่งทีบุคคลต้องการอย่างแท้จริงก็คือการปลุกให้ตื่นขึ้น และเช่นนั้นแล้ววันหนึ่งไม่เพียงแต่งานเขียนของข้าพเจ้า แต่ทั้งชีวิตของข้าพเจ้า ทั้งความซับซ้อนที่ซ่อนเงื่อนในชีวิตการทำงานของข้าพเจ้า จะได้รับการศึกษาซ้ำแล้วซ้ำอีก ข้าพเจ้าไม่เคยลืมว่าพระผู้เป็นเจ้าได้ช่วยเหลือข้าพเจ้า

อย่างไรบ้าง และด้วยเหตุนี้สิ่งสุดท้ายที่ข้าพเจ้าปรารถนาก็คือการมอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ตราบนานเท่าที่เป็นไปได้เพื่อเป็นเกียรติแก่พระองค์”

(Kierkegaard, *Journals and Papers*, p. 419)

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เคียร์เคการ์ดเห็นว่ามนุษย์ทุกคนที่ดำรงอยู่ในโลกนั้นล้วนแล้วแต่ประกอบด้วยเรื่องราวที่แตกต่างกัน รวมถึงดำรงอยู่ในเงื่อนไขที่จำกัดไปด้วยเวลาและพื้นที่ เงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้เองที่ทำให้มนุษย์แต่ละคนไม่สามารถที่ “เลียนแบบ” แนวทางของชีวิตซึ่งกันได้ ทั้งนี้เคียร์เคการ์ดยังเห็นแย้งกับความพยายามของนักคิดที่จะสร้างระบบเพื่อรองรับชีวิตมนุษย์เสมือนเช่นหุ่นยนต์ที่ทำตามโปรแกรมที่ถูกบัญญัติไว้ เนื่องจากชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยสถานการณ์ที่บางครั้งเหตุผลเองก็มิอาจสามารถรองรับการพิจารณาได้ พร้อมทั้งกฎเกณฑ์ทางสังคมเองก็ได้แก้ไขและตอบสนองความหมายของชีวิตเราได้ ด้วยปัญหาดังกล่าวข้างต้นเคียร์เคการ์ดจึงนำเสนอให้เราตั้งคำถามสืบย้อนไปยังต้นตอของปัญหาและวาทกรรมที่กดทับชีวิตของเราเพื่อให้มองเห็นถึงเรื่องราวของชีวิตในอดีตและหันกลับไปมองหาสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกมีความสุขและสอดคล้องกับแรงปรารถนาของเรา อัตวิสัยในที่นี้จึงเปรียบเสมือนกับการดำรงอยู่กับชีวิตของตนเองและความปรารถนาของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันกับสังคม ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เราไม่ถูกครอบงำและหลงลืม “เงื่อนไข” ของตนเอง อย่างไรก็ตามเคียร์เคการ์ดก็เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือผู้อื่นยอมนำเราไปสู่ความตึงเครียดของชีวิต รวมถึงความลังเลในการตัดสินใจของการดำรงอยู่ จุดนี้เองที่เคียร์เคการ์ดได้เสนอให้เราใช้ศรัทธาเป็นตัวชี้นำชีวิตเพื่อสร้างความสุขสงบให้กับชีวิตของเราแต่ละคน

⁷ Hubert L. Dreyfus นักปรัชญาชาวอเมริกันได้กล่าวถึงเงื่อนไขในศรัทธาเชิงอัตวิสัยของเคียร์เคการ์ดไว้ใน A Companion to Phenomenology and Existentialism, (2006), เนื่องจากเกรย์ฟัสเห็นว่าแนวคิดเช่นนี้หากตีความผิดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ตัวอย่างเช่น ฮิตเลอร์กับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

การศึกษางานเขียนของเคียร์เคกอร์ดนั้นค่อนข้างมีความจำกัดอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาและอุปสรรคในการตีความงานเขียนแต่ละงานของเคียร์เคกอร์ด เนื่องจากเคียร์เคกอร์ดมีกลวิธีในการเขียนงานแต่ละงานที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือด้วยวัตถุประสงค์ของเคียร์เคกอร์ดที่ประสงค์ไม่กำกับรูปแบบความรู้ไว้อย่างตายตัว งานเขียนต่างๆ จึงมีทั้งความขัดแย้งกัน สนับสนุนกัน และเชื่อมโยงหากันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาแนวคิดของเคียร์เคกอร์ดจึงจำเป็นต้องอาศัยงานตีความจากผู้เชี่ยวชาญของเคียร์เคกอร์ดร่วมอยู่ด้วย ซึ่งต้องอาศัยเวลาพอสมควรในการศึกษาค้นคว้า ยิ่งไปกว่านั้นกรอบคิดของเคียร์เคกอร์ดก็ยังมีพื้นฐานทางศาสนาเป็นหลักสำคัญ ผู้ที่ศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาคริสตศาสนาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพื่อทำการเปรียบเทียบ และเพื่อที่จะสามารถนำแนวคิดของเคียร์เคกอร์ดมาปรับใช้ในบริบทชีวิตของตนได้ ดังที่กล่าวมาผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวคิดด้านปรัชญาของเคียร์เคกอร์ด เช่น ปรากฏการณ์วิทยากับเคียร์เคกอร์ด หรือปัญหาความชั่วร้ายกับจริยศาสตร์ของอับบุคคลในทัศนะของเคียร์เคกอร์ด หรือวิถีของปัจเจกชนในความขัดแย้งของโลกสมัยใหม่ เป็นต้น
2. วิเคราะห์แนวคิดด้านศาสนาของเคียร์เคกอร์ด เช่น หนทางแห่งศรัทธาของปัจเจกชนในการก้าวข้ามความขัดแย้งหรือการครอบงำทางศาสนา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ชุดปัญหาปรัชญา: ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกษม เพ็ญภินันท์, ธนิ เลิศชาญฤทธิ, สายัณห์ แดงกลม, สุรเดช ชาติอุดมพันธ์, และนิติ ภาวครพันธ์. (2550). *สู่พรมแดนความรู้เรื่องวัฒนธรรมบริโภค/ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เคียร์เคกอร์ด, ขอเรน. (2552). *Diapsalmata* : ปรัชญาภัมปนาท. แปลโดย พยงค์ดี เตียรณสกุล. กรุงเทพฯ: หนึ่ง.
- รชฏ สาตราวุธ. (2557). *รักไม่ยอมเปลี่ยนแปลง: ว่าด้วยรักในกระแสการเปลี่ยนแปลงในปรัชญาของเคียร์เคกอร์ด*. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทยครั้งที่ 7, (หน้า 39 – 69). กรุงเทพฯ: ชุดโครงการเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- รชฏ สาตราวุธ. (2554). *สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป: อัตถิภาวนิยม*. ค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.philospedia.net/phenomenology.html>
- วาฮัล, ฌอง. (2530). *ปรัชญาของการมีอยู่: ประวัติศาสตร์ย่อ “ลัทธิเอคซิสเทนเชียลลิสม์”*. แปลโดย โกมุที ปวัตนา. กรุงเทพฯ: สมิต.
- Carlisle, C. (2005). *Kierkegaard's Philosophy of Becoming : Movement and Position*. New York: State University of New York Press.

- Daniel, D. M. (2007). *Briefly: Kierkegaard's Fear and Trembling*. London : SCM Press.
- Evans, C. S. (2009). *Kierkegaard: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.
- Gardiner, P. (2002). *Kierkegaard: A Very Short Introduction*. New York : Oxford University Press.
- Henrich, D. (2008). *Between Kant and Hegel: lectures on German idealism*, edited by David S. Pacini. Cambridge, Massachusetts, London, England: Harvard University Press.
- Hong, H. V. & Hong, E. H. (1980). *The Essential Kierkegaard*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Karen, L. C., Philip, J. I. (2010). *The Sense Of Antirationalism: The Religious Thought Of Zhuangzi And Kierkegaard*. Hong Kong: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Kierkegaard, S. (1987). *Concluding Unscientific Postscript to the Philosophical Fragments* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1846).
- Kierkegaard, S. (1987). *Either/Or, Part 1* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1843).
- Kierkegaard, S. (1987). *Either/Or, Part 2* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published)

- Kierkegaard, S. (1983). *Fear and Trembling, Repetition* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1843).
- Kierkegaard, S. (1985). *Philosophical Fragments* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1844).
- Kierkegaard, S. (1988). *Stages on Life's Way* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1845).
- Kierkegaard, S. (1980). *The Sickness unto Death* (Howard V. Hong & Edna H. Hong.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press. (Original work published 1849).
- Renaut, A. (2001). *The Era of the Individual: A Contribution to a History of Subjectivity* (M.B. DeBevoise & Franklin Philip.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Taylor, M. C. (2000). *Journeys to Selfhood: Hegel & Kierkegaard*. New York: Fordham University Press.
- Watkin, J. (1997). *Kierkegaard: Outstanding Christian Thinkers*. New York: Continuum International.